

تقد و نظریه ادبیات کودک

خواندن پرنده های کاغذی

دستور صفی صدیقی

دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

هسته پژوهشی ادبیات کودک

انتشارات آرون

سرشناسه	: صدیقی، مصطفی، ۱۳۴۸.
عنوان و نام پدیدآور	: نقد و نظریه ادبیات کودک، خواندن پرنده‌های کاغذی / تألیف: مصطفی صدیقی.
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۸ ص.
شابک	: ۸ - ۴۹۲ - ۳۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: کوثر، الینور. ساداکو و هزار درنای کاغذی - نقد و تفسیر
موضوع	: داستان‌های کودکان (آمریکایی) - قرن ۲۰ م. - تاریخ و نقد
موضوع	: Children's stories, American - 20th century - History and criticism
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۶ س ۲۳ و/PS۳۵۶۶
رده‌بندی دیویی	: ۸۱۳/۵
شماره کتابخانه	: ۴۸۱۰۰۳۴

نقد و نظریه ادبیات کودک

خواندن پرنده‌های کاغذی

تألیف: دکتر مصطفی صدیقی

ناشر: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۶

چاپ مدیران: ۱۲۰۰ نسخه

۱۳۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - نرسیده به خیابان منیری جاوید

تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

پلاک ۱۰۵ - واحد ۳

وبسایت: www.Arvanashr.ir

ایمیل: Arvanashr@yahoo.com

فهرست مطالب

۵		درآمد
۹		تحلیل داستان بر پایه نظریه کوبلر راس
۱۱		مقدمه
۱۴		پیشینه
۱۵		داستان کودک و نوجوان در پرواز بهارهای تفکر
۲۰		نظریه کوبلر راس
۲۰		انکار
۲۳		خشم
۲۴		چانه زدن
۲۶		افسردگی
۲۸		پذیرش
۲۹		اسطوره - گذار - بازی
۳۶		تقابل ها
۳۸		درنا و سیمرغ
۴۲		نتیجه
۴۵		تحلیل داستان بر پایه نظریه ژیلبر دوران
۴۷		مقدمه

۵۳	نظریه ژیلبر دوران
۵۴	منظومه روزانه تخیلات با ارزش گذاری منفی
۵۴	ریخت سقوطی
۵۶	ریخت تاریکی
۵۹	ریخت حیوانی
۵۹	نمادهای منظومه‌ی روزانه با ارزش گذاری مثبت
۶۳	منظومه شبانه تخیلات
۷۰	نتیجه
۷۱	صورتبندی جاودانگی
۷۳	مقدمه
۷۹	صورتبندی جاودانگی
۷۹	انسان - گیاه
۸۱	کلمه - گیاه
۸۴	انسان - کلمه
۸۸	زمان و روایت
۹۲	کلمه - بازی
۹۵	تسخیر مکان و تعلیق زمان
۹۷	ساداکو
۹۷	گیاه - متن
۹۹	انسان - گیاه - پرنده
۱۰۳	نشانه شناسی کاغذ
۱۰۵	نتیجه
۱۰۸	پی نویس
۱۰۹	فهرست منابع

درآمد

نظریه پردازان نظری و تحلیل‌های نظری در قلمرو ادبیات کودک و نوجوان در حال تجربه‌های نو و هیجان‌انگیز است که با دست‌مایه ساختن آثار مهم، کشف مریاف‌هایی ویژه را نشان می‌دهد. این پژوهش‌ها ماهیتی میان‌رشته‌ای دارند، از این‌رو روی خوانش ادبیات کودک و نوجوان در تعامل و پیوند با دیگر علوم می‌تواند شکل‌های نوینی را بیافریند.

«ساداکو و هزار درنای ناغذی» نوشته‌ی الینور کوثر است در این داستان از سویی با اسطوره، بازی و قصه درمانی و از سوی دیگر با چیستی متن، زبان و فلسفه ادبیات مواجه می‌شویم. داستانی که از یک منظر، ساداکو، راوی، شخصیت اول و مخاطب آن است و در نگاهی دیگر همه خوانندگان کودک و نوجوان را در مباحثه درگیر کرده و مهارت آموزی سهیم می‌سازد.

داستان به آشتی و مدارا بر پایه‌های انسانی و فرهنگی می‌پردازد؛ مفاهیم ضد خشونت را باز می‌نماید و نیز ترسیم موقعیت کودکی است که با بیماری درمان‌ناپذیر و مرگ، دست و پنجه نرم می‌کند، اما همچنان به زندگی و انسان‌امید و باور دارد.

این مباحث زمینه‌ای فراهم می‌آورند برای پژوهش‌هایی در قلمرو روانشناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و اسطوره‌شناسی؛ آنچه که پژوهش حاضر، داستان ساداکو و هزار درنای کاغذی را از این چشم اندازها، تحلیل و واکاوی کرده است. گزارش کوتاه پژوهش انجام شده به شرح زیر است:

پژوهش اول: جاودانگی، مرگ و ترس از مرگ، از مفاهیم و موضوعاتی است که کم‌کان از سنی خاص با آن مواجه می‌شوند. یکی از روش‌های مهم برای آموزش مهارت مواجهه با این مفاهیم فلسفی، بهره‌گیری از آثار داستانی است. در این بخش، داستان «ساداکو و هزار درنای کاغذی» بر پایه نظریه «جراحت» کوبلر راس که مواجهه با مرگ را در پنج مرحله انکار، خشم، چانه‌زنی، افسردگی و پذیرش، توضیح می‌دهد، تحلیل و تفسیر شده است.

ساداکو مراحل اول و دوم روان‌شناسی مرگ، سنی انکار و خشم را به سرعت از سر می‌گذرانند، اما در مرحله سوم، زنجیری ساداکو و نیز خط روایت به سطح و موقعیتی متفاوت منتقل می‌گردد. ساداکو اسطوره، بازی و قصه بر این ترس غلبه می‌کند. از این منظر، سه گانه بازی، آیین و مرگ، پیوند می‌یابند، به طوری که سرانجام این بازی - اسطوره یا بازی - قصه، در سطح اول، ساداکو و اطرافیان او و در سطح دوم همه مخاطبان داستان را به مرحله پذیرش و غلبه بر ترس از مرگ می‌رساند.

پژوهش دوم: «ژیلبر دوران» آثار ادبی را بر آمده از اساطیر می‌داند؛ اساطیر با رهایی از زمان تاریخی، بر مرگ غلبه می‌کنند.

«دوران» با تحلیل متون ادبی بر پایه‌ی منظومه‌های روزانه و شبانه‌ی تخیل، ترس از زمان و غلبه بر این ترس را نشان می‌دهد. در این نوشتار داستان «ساداکو و هزار درنای کاغذی» بر اساس نظریه «دوران» تحلیل می‌شود. ساداکو دختر دوازده ساله‌ای است که سرطان خون او را با ترس از مرگ مواجه می‌سازد ولی می‌کوشد به کمک باوری اسطوره‌ای بر این ترس غلبه کند. ترس از مرگ و اضطراب حاصل از بیماری سرطان به دلیل بمباران، در هیأت منظومه‌ی روزانه‌ی تخیل با ارزش‌گذاری منفی به ترتیب ریخت تاریکی، حیوانی و سقوطی را نشان می‌دهد و برعکس آن، باور اسطوره‌ای یعنی ساختن هزار درنای کاغذی که امید به بقا را در ساداکو ایجاد می‌کند خود سه بخش منظومه‌ی روزانه تخیل با ارزش‌گذاری مثبت یعنی ریخت تماشایی (امیدبخشی) عروجی (پرواز) را به وجود می‌آورد. بریدن درنا از کاغذ را آشکار می‌سازد که سرانجام در منظومه‌ی شبانه‌ی تخیل، مرگ به شکلی تلطیف شده در آمده، پذیرفته می‌شود.

پژوهش سوم: زمان و مرگ، ساکن آدمی است از آن روی جستجوی اکسیری که انسان را بر زمان چیرگی است از دغدغه‌های دیرسال او بوده است.

اسطوره، رویارویی انسان را با زمان در قلمرو طبیعت فراهم می‌آورد، پس آدمی به شکل‌های گوناگون می‌کوشد پادزهر زمان را از طبیعت بگیرد و بر آن می‌شود که این اکسیر را از درخت بستاند یا خود با درخت درآمیزد و یکی شود. گیاه در کارکرد جاودانگی بخشی خود زمان طبیعی (تاریخی) را به قلمرو زمان اسطوره‌ای منتقل می‌سازد این

رویداد گونه‌ای بازی است که در آن، انسان-گیاه به گیاه-زبان بدل می‌شود و گیاه جاودانگی‌بخش در «زبان» تجلی می‌یابد.

در این نوشتار نسبت انسان-گیاه، گیاه-جاودانگی، انسان-زبان، زبان-بازی، زمان-بازی از منظر اسطوره‌ای، طرح، بحث و تحلیل می‌شود. این تحلیل سرانجام به داستان «ساداکو و هزار درنای کاغذی» می‌پردازد که برای توضیح مباحث به آن اشاره شده است.

با استعاله‌ی آدمی و هستی به کلمه در قلمرو اسطوره و رهایی از زمان تاریخی جاودانگی در زبان یا به تعبیر دیگر ادبیات روی می‌نماید. بنابر این اکسیر جاودانگی‌بخش، ادبیات است. آنچه که در داستان ساداکو شکل می‌گیرد.

از همراهی صمیمانه جناب آقای سلطانی مدیر محترم انتشارات آرون در چاپ کتاب، بسیار سپاسگزارم.